

KRUISTOCHT IN SPIJKERBROEK

De boeken van Thea Beckman bij Lemniscaat

- 1970 Met Korilu de Griemel rond
Zilveren Griffel 1971
- 1972 Kruistocht in spijkerbroek
Gouden Griffel 1974
Europese prijs voor het historische jeugdboek, Padua 1976
- 1973 Mijn vader woont in Brazilië
- 1974 Geef me de ruimte!
Eerste deel van een trilogie over de Honderdjarige Oorlog
- 1977 Triomf van de verschroeide aarde
Tweede deel van de trilogie over de Honderdjarige Oorlog
- 1978 Het rad van fortuin
Derde deel van de trilogie over de Honderdjarige Oorlog
- 1979 Stad in de storm
Zilveren Griffel 1980
- 1980 Wij zijn wegwerpkinderen
- 1981 Zwerftocht met Korilu (herdruk van Met Korilu de Griemel rond)
- 1982 De Gouden Dolk
- 1983 Hasse Simonsdochter
- 1984 Wonderkinderen
- 1985 Kinderen van Moeder Aarde
Eerste deel van een trilogie over Thule
- 1987 Het helse paradijs
Tweede deel van een trilogie over Thule
- 1988 Een bos vol spoken
Bekroond met de prijs van de Nederlandse Kinderjury 1991
- 1988 De val van de Vredeborch
- 1989 Het Gulden Vlies van Thule
Derde deel van een trilogie over Thule
- 1990 Het geheim van Rotterdam
Bekroond met de prijs van de Nederlandse Kinderjury 1991
- 1991 Het wonder van Frieswijk
- 1992 De Stomme van Kampen
- 1993 De verloren schat
Getipt door de Nederlandse Kinderjury 1994
- 1994 De doge-ring van Venetië
Getipt door de Nederlandse Kinderjury 1995
- 1996 Saartje Tadema
- 1998 Vrijgevochten
Genomineerd door de Jonge Jury 2000
- 2003 Gekaapt!
Bontekoeprijs 2003

Thea Beckman

Kruistocht
in spijkerbroek

Lemniscaat Rotterdam

In 1974 ontving Thea Beckman voor *Kruistocht in spijkerbroek* een Gouden Griffel. In 1976 werd het boek bekroond met de Europese jeugdboekenprijs voor de beste historische roman.

Vierenzeventigste druk, 2005

Omslag: F. van Vliet

© Lemniscaat b.v., Rotterdam, 1972, 2003

ISBN 90 6069 167 9

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk: Drukkerij C. Haasbeek b.v., Alphen aan den Rijn

Bindwerk: Boekbinderij De Ruiter, Zwolle

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux, waardoor onnodig milieuverontreinigend transport is vermeden.

INHOUD

1	De grote sprong	7
2	Gestrand!	14
3	Het noodweer	32
4	De koning van Jeruzalem	49
5	Gevaarlijke zwijnenjacht	81
6	Het wonder van de broden	92
7	Gevecht tegen de Scharlaken Dood	109
8	Beschuldigd van ketterij	127
9	Het volksgericht	149
10	De Karwendel slaat toe	172
11	De kinderroof	184
12	Aanval van demonen	203
13	De tocht door de Alpen	215
14	De slag op de Powlakte	232
15	Het testament van Carolus	244
16	Eindelijk: de zee!	252
17	De samenzwering op het strand	277
18	De afrekening	287
19	‘Wij willen niet terug!’	299
20	In de val!	311
21	De graftombe van Sint-Nicolaas	329
22	Boodschap uit de toekomst	338
23	De beslissende seconde	359

1 DE GROTE SPRONG

‘... en dit,’ zei dr. Simiak, ‘is dan de materietransmitter.’

Dolf Wega was behoorlijk onder de indruk. Hij keek met ontzag naar het geweldige apparaat dat de gehele achterwand van het laboratorium besloeg. Overal op de vloer lagen dikke, goed afgeschermdde kabels. Dolf zag ook nog een hoog paneel met lampjes, knoppen, hendels – alles voorzien van onbegrijpelijke cijfers en tekens.

Tegenover de machtige machine waarmee je contact met het verleden kon maken, voelde Dolf zich opeens heel klein worden. Hij was de enige zoon van dr. Wega, die bevriend was met de beide uitvinders van de tijdmachine. Omdat Dolf er maandenlang om had gezeurd, mocht hij nu, in de kerstvakantie, een kijkje nemen in het laboratorium. Maar dat de materietransmitter zo’n immens apparaat zou zijn, had hij niet verwacht.

‘Wat is dat?’ vroeg hij, wijzend op het middenstuk. Dat leek enigszins op een telefooncel met zwaar geïsoleerde wanden en een doorzichtige, manshoge deur. Die deur was niet van gewoon glas maar van een kunststof die volgens dr. Simiak niet te vernietigen was.

‘Dat is de ruimte waarin de kooi of voorwerpen worden geplaatst om te worden weggeflitst,’ legde dr. Kneveltoer uit. Hij was de assistent van dr. Simiak.

‘En komen ze daarin ook weer terug?’

‘Als we geluk hebben wel.’

‘Hoezo geluk?’

‘Kijk jongen,’ vertelde dr. Simiak. ‘Als we een dier in een kooi

wegflitsen moeten we ten minste drie uur wachten voordat we het kunnen terughalen. Want de transmitter verbruikt veel energie, wordt heet en moet eerst weer afkoelen. Al die tijd staat de kooi met het dier erin op dezelfde plaats in het verleden – en dat *moet* ook, want op die plek zijn de coördinaten van de machine ingesteld. Wordt intussen de kooi door iemand verwijderd, of is die op een helling terechtgekomen en een eindje weggeschoven, dan komt er bij het terugflitsen niets anders dan wat aarde en zand terug. Het proefdier zijn we kwijt.’

‘Waarom experimenteert u alleen met proefdieren? Die kunnen niet vertellen wat ze in dat verre verleden gezien hebben,’ zei Dolf logisch.

‘De hele uitvinding bevindt zich nog in het beginstadium, beste jongen. Voor we eraan kunnen denken mensen naar het verleden te flitsen, moeten we er zeker van zijn dat die mensen geen risico lopen. Mensen zijn eigenlijk ook te zwaar.’

‘Waarom te zwaar?’

‘We kunnen nog niet boven de zestig kilo uitkomen met dit apparaat. Bovendien kunnen we niet *zien* waar de dieren terechtkomen. Voorlopig is het nog eenrichtingverkeer. Daarom, een méns die verkeerd terecht zou komen, in een moeras of midden in een meer bijvoorbeeld, kan ons niet even een seintje geven – die is reddeloos verloren.’

‘En het ergste is,’ viel de assistent dr. Kneveltoer in, ‘dat na elk experiment met zware dieren, zoals apen, de transmitter voor vele weken buiten werking is. Het terugflitsen kost zo geweldig veel energie dat alle zekeringen smelten en het toestel volkomen ontregeld raakt. De reparatie duurt dan soms twee maanden.’

‘Tjonge. Is de machine nu in orde?’

‘Ja. Na nieuwjaar hopen we proeven te gaan doen met apen die er speciaal op zijn getraind voorwerpen uit hun omgeving in hun kooi te trekken.’

Dolf knikte. Hij keek naar de cel en probeerde zich voor te stellen hoe je je zou voelen als je daarin werd gestopt om te worden weggebliskemd naar een ver verleden...

Opeens zei hij, bijna tegen zijn wil: 'Ik zou wel durven.'

De twee geleerden starden hem aan. Ze zagen een jongen, nog geen zestien jaar oud, flink uit de kluiten gewassen, een scholier met belangstelling voor geschiedenis, maar toch eigenlijk nog een kind. En die zei... Ach nee, dat kon de jongen niet menen. Hij droomde natuurlijk van avonturen zoals ze op de televisie te zien waren: kleurrijk en onecht.

'Ik weeg nog geen zestig kilo,' zei Dolf.

'Je bent gek,' riep dr. Simiak.

'Ik heb ogen en een mond. Ik kan rondkijken en later vertellen wat ik heb gezien,' vervolgde Dolf rustig. Echt kalm was hij niet meer; zijn hart roffelde.

'Onzin, grote onzin,' hoorde hij dr. Kneveltoer mompelen. Maar de stem van de man klonk plotseling anders – weifelend!

'Veel te riskant,' zei dr. Simiak, maar ook zijn stem klonk minder vast dan eerst. Hoe afwijzender de geleerden waren, hoe meer zin Dolf in het avontuur kreeg.

'Ik zou een volmaakt proefkonijn zijn,' zei hij. 'Met het juiste gewicht en een goed stel ogen in mijn hoofd. Desnoods neem ik een wapen mee. O, ik snap wel dat er gevaar aan verbonden is, maar ik kan me goed redden in vreemde omstandigheden. En het is toch maar voor een paar uur, net genoeg om... Weet u, ik heb thuis een boek waarin een riddertoernooi wordt beschreven dat op de veertiende juni 1212 in Montgivray, in Midden-Frankrijk, werd gehouden door de hertog van Dampierre. Als u mij daar nu eens heen flitste? Ik zou dat dolgraag zien. Na mijn terugkomst kan ik u haarfijn vertellen of uw materietransmitter werkelijk zo feilloos werkt als u dént dat hij doet. Wat kunnen de proefdieren u vertellen? Niets. U kunt ze onderzoeken en wat stof uit hun

vacht plukken. Maar dan heeft u nog geen zekerheid. Ik kan u het pure, wetenschappelijke bewijs leveren...'

Hij zag de beide mannen aarzelen.

'... en ik ben niet bang,' voegde hij er snel aan toe.

'Jongen, je schijnt niet te beseffen,' zei dr. Simiak ernstig, 'dat we, in het geval we op je voorstel ingaan, wat we natuurlijk niet doen, maar één keer kunnen proberen je terug te halen. Lukt dat niet, sta je op dat moment niet op de juiste plek, dan ben je verloren en zou je de rest van je leven in de Middeleeuwen moeten rondwalen.'

'Ik zal er zijn, precies op tijd,' beloofde Dolf plechtig.

'Je denkt er veel te gemakkelijk over,' zei dr. Kneveltoer, maar zijn ogen schitterden begerig.

'Ik wed dat u met de computer de plaats waar ik moet neerkomen haarfijn kunt berekenen,' zei Dolf vasthoudend. 'Ik kan een vetkrijtje meenemen om de plek aan te kruisen en die een paar uur later zonder moeite terug te vinden. Een mes kan ik ook bij me steken om me zo nodig te verdedigen. En... en...'

'Ach, jongen, hou toch op,' riep dr. Simiak en zijn stem trilde. 'Het is veel te riskant. Er is nog nooit een méns naar het verleden gegaan. Het zou totaal verkeerd kunnen uitpakken en die verantwoording mogen we niet op ons nemen.'

'Eén mens moet de eerste zijn,' antwoordde Dolf. 'En ik ben bereid.' Hij wilde niet nadenken, niet aarzelen. Doorzetten wilde hij en geen seconde verliezen. Zo'n waanzinnige, ongelooflijke kans om een kijkje te nemen in de Middeleeuwen kreeg hij nooit meer!

De twee natuurkundigen stonden op hem in te praten, maar hij luisterde zelfs niet. Hij stond te kijken naar de 'telefooncel', naar die toegangspoort tot het verleden, tot riddertoernooien en avonturen. Buiten het laboratorium lag grauw en koud de winter over het land. Hierbinnen was het warm. Dolf stond met zijn dikke, met schapenwol gevoerde jack in de handen. Als bij ingeving trok hij de jas aan.

‘Laat me gaan,’ zei hij, bijna bevelend.

Boven de materietransmitter hing een chronometer. Dolf wierp een blik op de wijzerplaat. Het was bijna kwart voor één. Instinctief zette hij zijn nieuwe polshorloge (een sinterklaascadeau) ermee gelijk. ‘We kunnen op de minuut af afspreken hoe laat ik op de plaats moet zijn vanwaar ik kan worden teruggeflitst,’ zei hij.

Opeens gebeurde het wonder. Of ze tegen zijn blinde koppigheid niet waren opgewassen of dat de beide geleerden bezweken voor de gedachte dat ze de materietransmitter eindelijk eens echt zouden kunnen gebruiken, wist Dolf niet. Maar tot zijn stomme verbazing zag hij hen bijna gelijktijdig knikken.

Dr. Kneveltoer rende naar de computer en begon die met gegevens te voeden. ‘14 juni 1212 zei je? Montgivray in Frankrijk... Even een kaart pakken om precies te zien waar dat ligt...’ Hij bleef mompelen terwijl hij zich met de computer bezighield. Dr. Simiak was ook in beweging gekomen. Hij liep weg en kwam even later terug met twee vetkrijtjes: een zwart en een helgeel. Ook gaf hij Dolf een lang, vlijmscherp broodmes, dat de jongen tussen zijn broekriem stak. ‘Als we het zo veilig mogelijk willen doen,’ zei de geleerde, ‘stel ik voor: vier hele uren vanaf nu.’ Hij was opeens weer een natuurkundige die bezig was met een experiment. Hij noteerde de tijd van de chronometer: vijf minuten voor één.

‘Het instellen van de transmitter neemt een paar minuten in beslag. Je zult dus worden weggeflitst om ongeveer één uur. Prent dat goed in je geheugen, jongen. Om precies vijf uur, op de seconde af, zullen we je terugflitsen. Begrepen?’

‘Ik zal er zijn.’ Dolf liep al in de richting van de ‘cel’.

Dr. Kneveltoer kwam terug met de resultaten van de computer in de hand. Hij zag Dolf de deur van de cel openen en opeens besprong hem de twijfel weer.

‘Wil je heus?’ riep hij schrill. ‘Bedenk dat we maar één keer kunnen proberen je terug te halen...’

‘Ik weet het,’ zei Dolf. Hij stapte de cel in.

Dr. Simiak liep hem na om de deur te sluiten. Maar voordat hij dat deed, zei hij: ‘Vertoon je zo weinig mogelijk aan mensen, Dolf. Je hebt de verkeerde kleren aan... Ach jongen, kom er toch uit, dit is waanzin.’

‘Dat meent u niet,’ antwoordde Dolf koel. ‘U wilt niets liever dan dat ik ga.’

Dat was zó waar dat dr. Simiak niets meer wist te zeggen. Dr. Kneveltoer zat al voor het paneel aan knoppen en hendels te draaien. Met de deur nog altijd open zei dr. Simiak hees: ‘Goed dan. Zet je voeten precies op die vierkante plaat. Ja, zo. Zorg dat je de wanden niet raakt. Sluit je ogen en beweeg je niet. Word niet ongeduldig, het duurt zeker drie minuten voordat we voldoende energie hebben opgebouwd om... Raak vooral niets aan, jongen, ik...’ ‘Niet praten, doen!’ zei Dolf. Hij kneep zijn ogen dicht. Hij hoorde hoe de deur werd gesloten; daarna drong geen geluid meer tot hem door.

Onbeweeglijk als een standbeeld stond hij daar. Tellen, dacht hij. Gewoon driemaal tot zestig tellen. Rustig...

Hij telde. Langzaam en geconcentreerd. Om toch maar niet te hoeven denken. Om die blinde koppigheid van hem geen seconde te verliezen. Om niet bang te worden, niet in paniek met zijn armen te gaan zwaaien, niet te gaan gillen...

‘Eenendertig, tweeëndertig...’

Was dat de tweede of derde keer dat hij tot zestig telde? Wat voerden die twee mannen eigenlijk uit? Vijfenvertig, zesenvertig... Achter zijn gesloten oogleden probeerde hij cijfers te zien in plaats van de vlekken die voor zijn oogballen dwarrelden. Achtenvijftig, negenen... Toen verging de wereld. Letterlijk. Dolf was zich bewust van een hevige klap die hem duizelend en met pijn in zijn

hele lichaam achterliet. Geluiden ruisten om hem heen, namen langzaam af en werden herkenbaar.

De wind in de boomtoppen. Vogels die zongen. Nog altijd durfde hij zich niet te bewegen of zijn ogen te openen. Toen voelde hij warm zonlicht op zijn hoofd. De duizeling verdween. Hij keek...

Hij wás er!

Waar?

2 GESTRAND!

Dolf Wega stond aan de zijkant van een holle weg. Aan weerszijden zag hij hoge bermen, begroeid met bomen, struiken, gras en bloemen. Links van hem helde de weg naar een bocht. Rechts van hem steeg de weg, en daar was eveneens een bocht, zodat hij van zijn omgeving nog maar weinig kon zien. Hij keek naar zijn voeten en ontdekte dat hij op een platte steen stond. Dat kwam even mooi uit! Opeens durfde hij weer te denken, al waagde hij het nauwelijks zich te verroeren. Want hij kon bijna niet geloven dat het wáár was.

Toch wel. Hij was in elk geval verplaatst. Of hij zich nu ook in een ander tijdperk bevond, moest hij nog gaan ontdekken. Even wierp hij een blik op zijn horloge. Dat wees twee minuten over één. Liep het goed? Ja... Hij keek weer naar zijn voeten, die naast elkaar op de steen stonden. Hoe hadden ze het zo prachtig kunnen uitmikken! Van alle mogelijkheden die er waren, was de beste eruit gekomen: een goed herkenningspunt, gemakkelijk te markeren. Hij herinnerde zich de vetkrijtjes, haalde ze uit zijn jaszak en bukte zich. Zorgvuldig trok hij eerst met het gele, daarna met het zwarte krijtje een nauwe kring om zijn voeten. Toen borg hij voldaan de krijtjes op en stapte van de steen. Nu goed opletten waar ik loop, dacht hij helder. Ik moet die steen op tijd kunnen terugvinden. Die grote berk daar tegenover mij is ook een mooi herkenningsteken.

Het was erg warm en hij pufte in zijn gevoerde windjack. Toch waagde hij het niet de jas uit te trekken, hoewel hij er een dikke grijze trui onder droeg. Verder had hij een spijkerbroek aan, sok-

ken en stevige winterschoenen. Te gek gewoon, want hier was het hoogzomer. De zon brandde op zijn hoofd. De ongeplaveide weg, vol stenen en stof, blakerde in het felle licht.

Ik schijn in een soort heuvelland te zijn, dacht hij. Even kijken waarheen die weg voert.

Hij liep een eindje de helling af, terwijl het stof onder zijn voeten opstootte. De bocht om, en opeens keek hij uit over een dal met in de verte een stad.

‘Dat moet Montgivray zijn,’ juichte hij. ‘Het klopt! Het klopt helemaal!’ Want al ging de stad bijna schuil in de hittenevels, hij kon zelfs op die afstand zien dat het geen moderne stad was. Vaag onderkende hij torens en wallen. Diep beneden hem reed over de weg een soort huifkar in de richting van de poort. Op de akkers in het dal zag hij mensen bezig.

‘Ik ben in de Middeleeuwen, ik sta midden in het Frankrijk van de dertiende eeuw,’ vertelde hij zichzelf, maar het was bijna niet te geloven. Juist wilde hij aan de verdere afdaling beginnen toen hij iets hoorde. Achter hem, ver weg. Hoefgetrappel, geschreeuw, lawaai. Angstig keek hij om, maar hij zag niets. De bocht onttrok het hoger gelegen stuk weg aan zijn gezichtsveld.

Nog meer geschreeuw en wapengekletter – het klonk niet geruststellend. Hadden een eindje hogerop twee vijandig gezinde ridders te paard elkaar op weg naar het grote toernooi ontmoet en waren ze slaags geraakt?

‘Dat moet ik zien,’ prevelde Dolf. ‘Als ik er maar voor zorg dat ze mij niet te zien krijgen.’

Hij rende terug, klaar om elk ogenblik in de struiken te duiken. Even voorbij de steen met het merkteken schoot hij de bocht om en wat hij toen zag, tussen het opwolkende stof, deed hem vergeten zich te verbergen.

Er werd gevochten en hard ook! Twee mannen te paard hadden een derde man, die blijkbaar op een ezel had gereden, overvallen.

De ezel stond te balken in de struiken. De man, die nu te voet was, zwaaide schreeuwend en brullend met een geweldige knuppel. De twee kerels te paard droegen bruine overkleden, leren vesten, leren helmen. Ridders waren het beslist niet, hun lompe paarden droegen geen schabracken en zagen er haveloos en verwaarloosd uit. Met kennelijk te botte zwaarden sloegen ze naar de aangevallene, die zich heftig met zijn knots verdedigde. Op het moment dat Dolf hen in het oog kreeg, slaagde de ezelman er juist in een van zijn belagers zo'n geweldige mep op zijn arm te verkopen dat het zwaard uit diens hand vloog en meters verder in het stof belandde. Toch was het een ongelijke strijd, hoe dapper de man zich ook verweerde. Dolfs bloed begon te koken.

‘Struikrovers,’ mompelde hij.

Hij verloor alle voorzichtigheid uit het oog, want hij zag dat de ezelman ging verliezen. Woedend rukte hij het mes uit zijn broekriem en stormde naar voren. Vlak voor zich zag hij een been dat juist het paard de sporen gaf. Hij stak toe, blind van razernij. Een felle kreet boven zijn hoofd vertelde hem dat het mes dwars door het overkleed was gegaan en de dij van de rover had opengereten. Meteen trok Dolf het mes terug en stak in het wilde weg omhoog. Het zwaard zwiepte in zijn richting, hij dook opzij maar kreeg toch een mep op zijn schouder. De kracht van de klap was echter gebroken door het mes dat Dolf omhoog had gestoken en het zwaard ging niet door zijn dikke jas heen, al voelde hij zijn schouder en arm tintelen. Hij priemde weer naar het been...

Op dat moment verdween de andere rover schreeuwend van zijn paard. Ezelman had hem eraf getrokken. Dolfs tegenstander, met zijn hevig bloedende been, had zijn paard gewend en trachtte de jongen ondersteboven te rijden, maar Dolf was al opzij gesprongen. De rover hield zijn rijdier niet meer in om hem nogmaals aan te vallen, maar bleef doorrijden, gevolgd door het nu ruiteloze paard. Even later waren ze uit het gezicht verdwenen. De tweede

rover lag nog op de weg te kermen. Toen weer een klap, en het werd stil.

Het gevecht was voorbij.

Hijgend liet Dolf zich in het dorre gras naast de weg zakken, streek de haren van zijn natte voorhoofd en staarde verbijsterd naar zijn hand met het bebloede mes.

Ik heb hem lelijk geraakt... ik heb een mens verwond, schoot het door hem heen.

Ezelman stond voor hem. Ook hij hijgde en wiste het zweet van zijn gezicht. Hij zei iets, maar Dolf verstond het niet. Hij deed er ook geen moeite voor, want hij was te zeer ontdaan. Nu het gevecht voorbij was kwam de reactie. Hij schaamde zich, hij kon wel huilen. Zijn linkerschouder brandde als vuur.

Ezelman scheen weer op adem te komen. Hij liep weg om zijn ezeltje te vangen. Daarna bond hij het dier aan een boom en liep naar de roerloze gestalte van de rover, die nog altijd dwars over de weg lag. Verbeten schopte hij tegen het lichaam.

Dolf verstijfde toen hij het zag. De rover was dood. Doodgeslagen door die ontzagwekkende knots van ezelman. De jongen rilde.

Toen de man hem wenkte stond hij stijfjes op. Hij greep naar zijn linkerarm, vrezend dat er iets gebroken was, maar dat viel mee. Ezelman pakte de dode rover onder de oksels en beduidde Dolf dat hij de benen moest pakken. Samen sleepten ze hem naar de kant van de weg. Toen keken ze elkaar even aan en ezelman glimlachte. Dolf beseftte dat hij niet bang hoefde te zijn. Hij had de man het leven gered! Trouwens, de middeleeuwer gedroeg zich tegenover de jongen helemaal niet vijandig. Hij zei weer iets en even meende Dolf een woord te verstaan dat klonk als 'dank'.

De man maakte de ezeltje weer los en wenkte Dolf hem te volgen. Die deed dat maar al te graag, want in deze wereld scheen alleen rondlopen levensgevaarlijk te zijn. Stel je voor dat die gevluchte rover hulp ging halen of zoiets...

In plaats van naar de stad te gaan sloeg de man een paar honderd meter verder een zijpad in dat leidde naar een grazig plekje op de heuvelhelling. Vandaar hadden ze een weids uitzicht over het dal en op de stad in de verte. Om hen heen zongen de vogels uit alle macht. Hoog boven hun hoofden cirkelden haviken. De lucht was warm, geurig, zuiver. Dolf kreeg opeens een gevoel of hij met vakantie was. Ezelman haalde uit zijn reistas brood en koud vlees en bood Dolf er ook wat van aan. Ze gingen in het gras zitten en begonnen gezellig te picknicken.

Het brood smaakte ongelooflijk lekker. Het vlees deed Dolf na de eerste hap verrast opkijken. Hij kon niet bepalen of het van een schaap of een varken was, maar het smaakte... het smaakte wild! Een ander woord kon hij er niet voor bedenken. Ezelman zei niets meer, ook hij at. Met sterke witte tanden hapte hij in het brood, scheurde stukken vlees los, nam nu en dan een slok uit een leren veldfles en reikte die Dolf aan. Dolf dronk eruit. De zak scheen verdunde wijn te bevatten, de vloeistof smaakte zachtzuur en tintelend, en leste onmiddellijk zijn dorst.

Zijn schouder deed nog pijn, maar dat werd al minder. Hij begon zich zo prettig te voelen dat hij het eindelijk waagde zijn windjack uit te doen. Hij zag hoe de man verwonderd naar zijn trui en spijkerbroek keek. Nu pas drong het tot Dolf door dat de ander nog maar een jongeman was. Hij had lange donkere haren, mooie bruine ogen en een gebruide huid. Hij was gekleed in een groen overkleed met een leren riem om zijn middel, waaraan een schede met een korte dolk hing. Verder droeg hij bruine laarzen en naast hem lag een hoed – eigenlijk een hoog, groen dopje. Dolf vond dat hij er heel hip uitzag, als een wat vreemd uitgedoste student van de Amsterdamse universiteit.

Ze waren klaar met eten. Ezelman keek Dolf recht aan, wees toen op zijn eigen borst.

‘Leonardo,’ stelde hij zich voor. ‘Leonardo Fibonacci – da Pisa.’

‘Pisa?’ stamelde Dolf verwonderd. Hij was bang dat hij het niet goed had verstaan. Maar de ander knikte. Dolf voelde dat nu van hem ook werd verwacht dat hij zich voorstelde. Je geboorteplaats hoorde daar blijkbaar meteen bij. Dus zei hij, wijzend op zichzelf: ‘Rudolf Wega – van Amstelveen.’

Tegelijkertijd besepte hij dat hij nu wel moeilijkheden met de taal zou krijgen. Hij kende geen Frans, laat staan Frankisch! En in Latijn was hij ook geen licht...

Leonardo begon nu tamelijk vlug te praten en Dolf kreeg er suizende oren van. Maar hij begreep meteen dat dit geen Oudfrans was en evenmin Italiaans. Het leek een beetje op Nederlands, en op Duits, en toch was het heel anders...

‘Langzaam,’ riep hij uit. ‘Zo versta ik het niet.’

De ander begreep het en begon hetzelfde verhaal opnieuw, nu heel langzaam en nadrukkelijk, ondersteund met veel gebaren. Dolf luisterde scherp. Telkens herkende hij woorden... Het was Diets! Dat is zoiets als het middeleeuwse Nederlands, schoot het door hem heen. En het is niet eens zo moeilijk te volgen als die man langzaam spreekt.

Inderdaad lukte het hem om Leonardo’s woorden enigszins te begrijpen. Zo vernam hij dat de jongeman een student was, dat hij twee jaar in Parijs had gestudeerd en nu op weg was naar Bologna om daar zijn studies te voltooien. Hij was al weken onderweg en tot nu toe had hij weinig moeilijkheden ondervonden, totdat hij hier, nog geen uur geleden, plotseling werd overvallen door twee struikrovers die in de eenzame reiziger een gemakkelijke prooi dachten te vinden, maar die niet gerekend hadden op Leonardo’s formidabele knuppel, zijn snelheid en de precies op tijd gekomen hulp van de vreemdeling.

Dat was ongeveer alles wat Dolf met veel moeite uit het verhaal kon opmaken. Nu verwachtte de student natuurlijk dat de jongen iets over zichzelf zou gaan vertellen. Dolf begon ervan te zweten,

maar hij deed zijn best. Proberend de woorden zo uit te spreken als hij het Leonardo had horen doen, vertelde hij dat hij op weg was naar het grote toernooi van hertog Jean de Dampierre te Montgivray. Daarbij wees hij op de stad in de verte.

‘Dampierre? Montgivray?’ vroeg Leonardo verbaasd. Dolf knikte en herhaalde het. Weer wees hij op de stad die zinderde in de hitte. ‘Daar. Montgivray.’

Leonardo schudde het hoofd.

‘Dat is Montgivray niet,’ scheen hij te zeggen. ‘Dat is Spiers.’ Spiers? Ongerust wees Dolf naar het noorden.

‘Daar dan? Montgivray?’

Weer schudde Leonardo beslist het hoofd. Ook hij wees in noordelijke richting.

‘Daar ligt Worms.’

Dolfs mond viel open. Dat kon niet. Worms was een stad in Duitsland. Aan de Rijn... En dat Spiers daar beneden, lag dat soms ook...? Geschrokken tuurde hij met de hand boven de ogen naar de stad. Die lag in een waas van hitte en was slechts onduidelijk te onderscheiden. Maar langzamerhand begon Dolf toch te geloven dat hij een hoog boven alles uitrijzende kerk zag. Hij meende zelfs de vorm te herkennen. Drie jaar geleden was hij met zijn ouders in Speyer geweest, op doorreis naar Zwitserland. Hij herinnerde zich een drukke stad, met veel industrie, een prachtige brug over de Rijn, brede toegangswegen, en vooral herinnerde hij zich de geweldige Dom die voor een deel nog dateerde uit de twaalfde eeuw. Was dat dezelfde kerk? Waren Speyer en Spiers dan dezelfde stad? Maar dan bevond hij zich niet in Frankrijk, dan zat hij in Duitsland! Nee, dat was onmogelijk.

Achter de stad zag hij iets glinsteren dat leek op een breed, zilveren lint. Een rivier.

Hij wees ernaar. ‘Is dat de Rijn?’

Leonardo knikte. O hemeltje, dacht Dolf, dan ben ik toch verkeerd

terechtgekomen. Met een ruk wendde hij zich tot de student. 'In welk jaar leven we?'

'1212.'

Dus dat was in orde. 'De datum?'

'?'

'Welke dag van de maand?'

Eindelijk begreep Leonardo hem.

'Sint-Jan.'

Nu wist Dolf nog niets, maar hij durfde niet verder te vragen. Hij zag al hoe Leonardo's nieuwsgierigheid begon te veranderen in wantrouwen. 'Sint-Jan,' mompelde de student. 'Tovernacht...'

Dolf snapte er niets van. Hij probeerde het nog eens.

'De hoeveelste dag van de maand is het dan?'

'De vierentwintigste,' zei Leonardo, verbaasd dat Dolf dat niet wist. De jongen zweeg. Hij dacht na. Tien dagen verschil! Had de computer een fout gemaakt? Of was er een verschil in tijdrekening tussen zijn eeuw en déze? Hij besloot dat eens haarfijn uit te zoeken zodra hij terug was in zijn eigen tijd.

Opeens hoorde hij de student vragen: 'Waar kom je vandaan?'

Dat verstond de jongen wel.

'Uit Amstelveen.'

Leonardo haalde de schouders op.

'Dat ligt in Holland,' verduidelijkte Dolf.

'Aha... Je komt uit Holland?'

'Ja.'

'Waarom versta je me dan bijna niet? In Holland spreken ze toch ook Diets? Of ken je alleen dialect?'

Jasses, wat is het allemaal moeilijk, dacht Dolf onrustig. Veel lastiger dan ik had verwacht. Hij zuchtte en trachtte zich te herinneren wat hij over de Middeleeuwen wist. Iedereen van het katholieke geloof. Strijd om de macht tussen Duitse keizers en de paus. De bouw van machtige kathedralen, zoals die daar beneden: de

Dom van Spiers. Onveilige wegen, moeilijke verbindingen, kruis-tochten, toernooien, vetes tussen vorsten en ridders. De wetenschap nog in de kinderschoenen en dus veel bijgeloof. De mensen droegen afweermiddelen bij zich tegen de duivel, sloegen om elke kleinigheid een kruis en als iets hun tegenzat gaven ze daarvan de duivel de schuld. Ondanks de onveiligheid van wegen en zeeën werd er veel gereisd...

Hij keek op en zag twee bruine konijntjes die op hun achterpoten naar hem zaten te kijken. Hij hoorde Leonardo lachen, zag hem een kluitje aarde naar de diertjes gooien. Ze sprongen op hun gemak weg.

En achter hem, in bomen en struiken, tierelieden de vogels. Wat prachtig was het land om hem heen! Ongerept, stralend van schoonheid in de zomerzon. Langs de hellingen en in het brede dal, doorsneden door de rivier, lagen akkers en boomgaarden waar mensen aan het werk waren. Geen gebrom van auto's, geen gegier van vliegtuigen. Geen stank van uitlaatgassen of fabrieken. Dolf kreeg plotseling tranen in de ogen. Waar was deze prachtige wereld gebleven in de twintigste eeuw?

Langzaam zei hij tegen Leonardo: 'Wantrouw mij niet, mijn vriend. Ik ben een gewone jongen – en ik ben verdwaald. Ik ben ook student.'

'Dan ken je dus Latijn?'

'Niet zo erg goed.'

'Wat ken je dan? Mathematica?'

'Ja,' zei Dolf opgelucht. Hij hield niet zo erg van rekenen, maar hij vermoedde dat hij daarin voor een middeleeuwer niet hoefde onder te doen.

Terloops wierp hij een blik op zijn horloge. Anderhalf uur waren al verstreken. Nu hij toch geen toernooi zou kunnen bijwonen omdat hij op de verkeerde plaats terecht was gekomen, zou het wel leuk zijn om die stad daar beneden van dichtbij te bekijken.

Maar Leonardo had een zandig plekje ontdekt en trok Dolf daarheen. Met een dood takje tekende hij een paar figuren: een driehoek, een parallellogram. Dolf grinnikte, nam het takje over en tekende een afgeknotte kegel, een vierkant, een piramide. Daarna schudden ze elkaar hartelijk de hand. Ze hadden elkaar gevonden. Voor het eerst in zijn leven speet het Dolf dat hij van wiskunde niet meer wist dan de eerste beginselen. Voor de grap schreef hij in het zand de stelling van Pythagoras op: $a^2 + b^2 = c^2$. Even scheen dat Leonardo voor een raadsel te zetten. Vragend wees hij op de cijfertjes. O, hij rekent natuurlijk met Romeinse cijfers, dacht Dolf geschrokken. Snel veegde hij alles uit en begon de Romeinse cijfers van I tot X op te schrijven, en daaronder de Arabische cijfers: 1, 2, 3, enzovoort, ook tot 10. Leonardo werd meteen geestdriftig. 'Dat zijn oosterse tekens,' riep hij.

Dolf knikte.

'Ja, die gebruiken wij altijd. Je kunt er gemakkelijker mee rekenen dan met de Romeinse.'

Had de student het verstaan? In elk geval begreep hij wat Dolf bedoelde.

'Ik heb ervan gehoord, maar ik ken ze niet. Doe eens voor.'

Ze verhuisden naar weer een ander plekje met meer zand en Dolf begon. Een tijd lang gaf hij de middeleeuwse rondtrekkende student les in gewoon lagere-schoolrekenen. Leonardo bleek vlug van begrip te zijn, maar Dolf struikelde herhaaldelijk over de vreemde taal. Vooral het gebruik van de nul scheen de student helemaal in extase te brengen.

De tijd vloog om.

'Waar heb je dat geleerd?' vroeg de Italiaan.

'Op school, in Holland.'

'Dat is onmogelijk,' riep Leonardo. 'In Holland wonen barbaren, domme ridders en nog dommere geestelijken, die nauwelijks Latijn kennen. Een universiteit hebben ze niet eens.'

Dolf begon weer onrustig te worden. Tersluiks keek hij op zijn polshorloge en hij schrok. Halfvijf! Met al dat gereken en zijn pogingen om zich verstaanbaar te maken in dat vreemde half-Nederlands, half-Duits had hij de tijd helemaal vergeten. Nu zou hij niet meer de kans krijgen die prachtige middeleeuwse stad daar beneden te bekijken. Zijn vier uren tijdreizen had hij verdaan met kletsen, sommetjes maken, zelfs met vechten... En wat had hij om aan dr. Kneveltoer te geven als bewijs dat hij echt in de dertiende eeuw was geweest, in de heuvels boven Spiers-aan-de-Rijn? Maar die Leonardo was ook zo'n fascinerende jonge kerel!

Hij stond op, klopte het zand van zijn broek en greep naar zijn windjack. 'Ik moet verdergaan,' zei hij mat.

Ook Leonardo was overeind gekomen.

'Waarom? Waar moet je heen? Laten we samen blijven,' stelde hij voor.

Dolf schudde mismoedig het hoofd. Altijd wanneer hij verlegen werd, stak hij de handen in de broekzakken. Ook nu. Zijn vingers ontmoetten de vetkrijtjes. Die had hij niet meer nodig en Leonardo zou er blij mee zijn – hoopte hij.

'Hier,' zei hij, de student de beide staafjes aanbiedend. 'Neem dat, als afscheidsgeschenk. Je kunt ermee schrijven.'

Had de jongeman het begrepen? Hij staarde Dolf aan, keek toen naar diens hand, raakte aarzelend met één vinger de stiften aan. Dolf keek rond, raapte een steen op en gaf er met het zwarte vetkrijt een haal over. 'Zie je wel? Neem ze, uit vriendschap.'

Leonardo straalde. Hij knikte, greep naar zijn hals, nam het dunne koord af dat hij als ketting droeg. Onder aan het koord bengelde een hanger: een geëmailleerde afbeelding van de Heilige Maagd. Die drukte hij Dolf in de hand, terwijl hij de vetkrijtjes accepteerde.

Dolf was zo blij met deze uitwisseling van geschenken (stel je voor, een dertiende-eeuwse hanger, wat zou dr. Kneveltoer daarvan

opkijken) dat hij de hanger aan zijn lippen bracht. Leonardo bekeek dat gebaar met welgevallen. Daarna schudden ze elkaar de hand.

Dolf hing het koord om zijn hals, onder zijn trui, trok zijn windjack aan, wuifde nog even en rende weg, de helling op. Daarachter moest die witte, stoffige weg liggen. Het was kwart voor vijf, hij had nog ruimschoots de tijd om de steen-van-aankomst te bereiken en rustig te wachten tot hij naar de twintigste eeuw zou worden teruggeflitst.

Maar toen hij over de heuvel kwam en verwachtte beneden zich de holle weg te zien liggen, verstijfde hij van schrik. Nu pas drong het geluid dat hij al langer had gehoord, zonder er werkelijk naar te luisteren, tot hem door. Kinderstemmen, zuiver zingend. Daardoorheen het slepende geluid van duizenden kindervoeten die het stof van de weg deden opwerpen. Verbijsterd keek hij van de hoogte af neer op een oneindig aantal kinderkopjes, die de weg aan zijn oog onttrokken. Een optocht van kinderen trok daar voorbij, van zingende, lopende kinderen – honderden! Nee, duizenden! Onafzienbaar was hun aantal. Niets dan voortschrijdende kinderen zag hij, die de weg vulden van de ene berm tot de andere. Hij keek naar rechts, tot aan de bocht. Niets dan kinderen die zingend voortliepen. Een processie voor Sint-Jan? Maar hij moest de steen terugvinden – meteen! Op de lege weg had het herkenningsteken duidelijk zichtbaar gelegen. Nu, onder die ontelbare kindervoeten en het opstuwende stof, zag hij het niet meer.

En ze keken niet op of om. Ze liepen maar, heuvelafwaarts, richting Spiers. Waar kwamen ze vandaan? Was Spiers al zo'n grote stad dat die kinderen met duizenden tegelijk op pad konden gaan? Hadden ze een uitstapje gemaakt of een bedevaart?

Vragen – en geen tijd om naar het antwoord te zoeken. Hij kon hier niet blijven staan, hij moest snel de steen terugvinden. Zenuw-